

ganske uden sidestykke i det bibeltro Amerika. HBS føler, at det var disse meget forskellige opfattelse af at være dansk i Amerika, snarere end teologien, som førte til splittelsen, og han drager den spændende konklusion, at udfoldelsen af de forskellige syn på tro og nationalitet på længere sigt betød, at de to danske kirkeretninger i forhold til andre indvandremiljøer i Amerika kom til at indtage to ekstreme holdninger til deres nationale baggrund: Grundtvigianernes orientering mod det gamle land blev usædvanlig markant, mens indremissionsfolkene kom til at stå for en sjældent udpræget underordning af deres danske baggrund og sprog.

Bogen indeholder også en skildring af de vigtigste danske kolonidannelser. Fra grundtvigiansk side blev der udfoldet store bestræbelser for at samle immigranterne i kolonier, hvor de var talrige nok til at understøtte en menighed. Dansk Folkesamfund, som grundlagdes i 1887 af Frederik Lange Grundtvig, N.F.S. Grundtvigs søn, var meget aktiv på dette felt. Disse kolonier skulle fremme et folkeligt-nationalt fællesskab omkring menighed, hverdagsskole, højskole og andelsforetagender for derigennem at bevare dansk sprog og tilknytning, og de skulle kun være i begrænset kontakt med det omgivende samfund – det der er blevet betegnet »lille Danmark«-drømmen. Det var vigtigt for grundtvigianerne at undgå en adskillelse af det religiøse liv fra hverdagslivet, begge dele skulle præges af dansk sprog og kultur.

Der fandtes også enkelte kolonier præget af Indre Mission, men her var omvendelse og tro det væsentlige, og der var ingen grund til at isolere sig fra det amerikanske samfund, idet man følte, at disse ting var vigtige for alle, ikke kun for danskerne. Sprogovergangen og assimilationen foregik derfor meget hurtigere i disse samfund.

Det er en grundig og omhyggelig gennemgang, vi her har fået af danskernes trosliv efter immigrationen og den indflydelse, de to kirkeretningers forskellige indstilling til bevarelse af de danske traditioner havde på assimilationen. Gennem udviklingen i de forskellige kolonier anskueliggøres forskellene i praksis på en overbevisende måde, således at et samlet billede af »Kampen om danskheden« tegner sig, ikke mindst ved den nye inddragelse af de amerikanske samfundsforholds indflydelse på religionsstriden blandt danskerne.

Jette Mackintosh

SVEN FRITZ: Affärsbankernas aktieförvärvsrätt under 1900-tallet första decennier. Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm Studies in Economic History 14. Stockholm, Almqvist & Wiksell International, 1990. 181 s. SEK 165,-.

Sven Fritz fra Ekonomisk-historiska Institutionen på Stockholms Universitet har skrevet denne bog som led i et større projekt om de svenske emissionselskabers historie. Bogen behandler de lovgivningsmæssige rammer for svenske bankers ret til at handle med aktier for egen regning. Bankers handel med aktier sker bl.a. i forbindelse med aktiemissioner ved dannelse af nye aktieselskaber, forhøjelse af eksisterende selskabers aktiekapital og i forbindelse med omstruktureringer af selskaber. Denne aktivitet går i dag under betegnelsen 'investment banking'. Set i banklovsperspektiv drejer spørgsmålet sig om bankers ret til at erhverve aktier

overhovedet, og i hvilket omfang. Det er udviklingen i denne ret fra slutningen af forrige århundrede til 1934, der behandles af Sven Fritz.

Ved den behandlede periodes start måtte bankerne ikke erhverve aktier for egen regning og havde altså ingen mulighed for, inden for lovens rammer, at deltage i emissionsforretninger. Ved lovgivning i de følgende år blev der i nogen grad åbnet op herfor. Et forslag i Riksdagen blev forkastet i 1903, men i 1909 blev der åbnet mulighed for oprettelse af særlige emissionsbanker, der med mindst 4 almindelige forretningsbanker som ejere, kunne drive emissionsvirksomhed. To år efter fik store velkonsoliderede forretningsbanker i begrænset omfang ret til at erhverve aktier for egen regning. Der blev aldrig oprettet emissionsbanker, men forretningsbankerne anvendte deres begrænsede aktieerhvervesret til at oprette datterselskaber med ringe aktiekapital, der så drev handel med aktier, finansieret gennem belåning af aktierne i moderselskabet. Bankerne fandt altså hurtigt en måde at omgå begrænsningerne i bankloven, ligesom de ved at etablere datterselskaberne som aktieselskaber undgik bankinspektionens kontrol. Det havde ikke været hensigten fra lovgivernes side, og bankinspektøren kritiserede stærkt denne forretningsadfærd. Første verdenskrigs spekulationsforretninger og den følgende efterkrigsperiode og deflationspolitik førte til lovgivning, der igen indskrænkede bankernes ret til handel med aktier. Fra 1/1 1922 blev det således forbudt for bankerne at erhverve aktier i selskaber, der forvaltede eller handlede med aktier. Dermed var fidusen med oprettelse af datterselskaber slut. Afslutningen kom med Kreuger-krakket i 1932, der satte fart i lovgiverne. Fra 1. januar 1934 ophørte bankernes ret til at erhverve aktier, med få undtagelser og overgangsbestemmelser. Fritz behandler især perioden frem til 1911 indgående og kommer herunder særligt ind på bankernes, interesseorganisationernes, de politiske partiers og pressens holdninger til lovgivningen. Motiverne fra forskellig side trækkes frem, og i den forbindelse kommer Fritz også ind på udviklingen i andre europæiske lande. Når det i bogens indledning fremhæves, at udviklingen behandles på international baggrund er det nok lidt flot, idet det alene er Frankrig, Tyskland, Østrig-Ungarn, England og de øvrige nordiske lande, der omtales. Fritz kommer imidlertid godt rundt om emnet, og bogen kan anbefales til interesserede i bankhistorie.

At der i Sverige udsendes en detailundersøgelse som denne er et godt udtryk for, at den bankhistoriske forskning er kommet meget længere i Sverige end i Danmark. Man kan håbe, at der i de kommende år vil blive rettet op på dette forhold.

Per H. Hansen

JUHANI PAASIVIRTA: Finland and Europe. The early years of independence 1917-1939, Societas Historica Finlandiae, Studica Historica 29, Helsinki 1988. 555 sider.

»Finland and Europe« er en oversættelse af forfatterens bog »Suomi ja Eurooppa 1914-1939« fra 1984. Det foreliggende arbejde er en fortsættelse af hans »Finland and Europe. International Crisis in the Period of Autonomy, 1805-1917« fra 1981, oprindeligt udgivet på finsk i 1978, og ligger i naturlig forlængelse af en række studier, som forfatteren, der indtil for nylig var professor i politisk historie ved universitetet i Åbo, har publiceret om Finlands relationer til de vestlige stormag-